

Smaastykker og Oversigter.

Nyere assyriologisk Litteratur.

Af Thorkild Jacobsen.

De sidste Aar har indenfor Assyriologien været kendetegnet ved en overordentlig rig Virksomhed; overraskende meget nyt Materiale er kommet frem, og det — i Forbindelse med en Række bemærkelsesværdige Behandlinger — har paa næsten alle Punkter indenfor den babylonisk-assyriske Historie tvunget os til at modificere eller ændre ældre Anskuelse.

For at begynde med Kronologien, saa er for Øjeblikket hele den ældre Tids Kronologi, som man siden 1912 mente stod sikkert fast paa Grundlag af Kuglers astronomiske Fastsættelse af Hammurabidynastiet fra 2225 til 1926 f. Chr., mere usikker end nogensinde, thi ikke blot har Kugler selv modificeret sine oprindelige Anskuelse og sætter nu Dynastiet 176 Aar senere, men der er endogsaa rejst Tvivl om de astronomiske Beregninger, hvorpaa han støtter baade den gamle og den nye Ansættelse. Der findes for Øjeblikket ikke mindre end fire forskellige astronomiske Bestemmelser af Hammurabidynastiet, og man er indenfor Assyriologernes Kreds mere og mere ved at komme til den Erkendelse, at en brugbar astronomisk Fixering af den ældre Kronologi i hvert Fald foreløbig ikke er mulig, dels fordi de babyloniske Tavler, som skulde danne Grundlaget for Beregningerne, er saa daarligt bevarede, dels fordi den babyloniske Kalender paa det omhandlede Tidspunkt er for mangelfuld.

Det er dog heldigvis ikke lutter negative Resultater, Arbejdet med Kronologien har at opvise; blandt de positive kan nævnes Fundet og Bearbejdelsen af nye Kongelister, der rækker tilbage til før Syndfloden. Som det var at vente, er de ældste Dynastier, baade de antediluvianske Konger og de ældste postdiluvianske mythiske; vi møder her kendte mythiske Figurer, og ogsaa de fantastiske Regeringslængder peger i denne Retning. Saa snart Regeringslængderne bliver nogenlunde »menneskelige»,

træffer vi imidlertid historiske Personligheder. Desværre vanskeliggøres Udnyttelsen af disse Lister derved, at mange af disse Dynastier antagelig har været samtidige.

For saa vidt som Listerne giver os de babyloniske Traditioner, er de imidlertid af stor Interesse, og det, at de er ført tilbage til Syndfloden og tidligere endnu, afgiver et nyt Vidnesbyrd om, at Sumererne og Akkaderne — der forekommer nemlig saavel sumeriske som akkadiske Navne blandt de tidligste Herskere — ansaa sig for autochtone i Babylonien. Hermed berører de det gamle Problem, om Sumererne var autochtone eller indvandrede, og om de eller Akkaderne var Landets ældste Beboere. Spørgsmaalet har indtil for nylig været aabent. Almindeligvis antog man, at Sumererne var indvandrede, idet man henviste til, at de ældste sikre sumeriske Fund viser os et Folk med et udviklet Skriftsystem og kendt med Brugen af Metal, medens en forudgaaende Udvikling ikke kan paavises. Man har ligeledes gjort opmærksom paa, at Sumererne ikke altid kan have levet i et Sletteland, da deres Guder synes at være Bjærgguder, og de ældste Husdyrracer stammer fra bjærgrige Egne. Disse Beviser var imidlertid svage og der har da ogsaa stadig hævet sig Røster i modsat Retning; de sumeriske Skabelsesmyther og Kongelister viser, at Sumererne selv ansaa sig for autochtone, og de archæologiske Fund f. Ex. fra Nippur viser, at denne By maa have været beboet i Tusinder af Aar før de ældste kendte Indskrifter. Da man ikke kendte noget Folk før Sumererne, var det naturligt at antage, at disse præhistoriske Strata maatte sættes i Forbindelse med dem, og at en kontinuerlig Udvikling maatte kunne paavises fra de ældste Lags Stenalderkultur til den sumeriske Bronzealder.

Spørgsmaalet er imidlertid for nylig blevet endeligt afgjort, idet man ved de engelske Udgravninger i Ur har fundet Vidnesbyrd om et præsumerisk Befolkningslag i Babylonien og dermed Beviset for, at Sumererne er indvandrede.

Dette præsumeriske Folks Kultur er — som Led i en større Helhed — blevet dygtigt og indgaaende behandlet af Frankfort i hans Bog: *Studies in early Pottery*, der er den første fuldt videnskabelige Behandling af den ældste vestasiatiske Keramik og de ældste Kulturforbindelser.

Frankfort, hvis Arbejde aabner ganske nye Udsyn og giver et ganske uventet Billede af Forholdene i det 3. og 4. Aartusinde f. Chr., tager sit Udgangspunkt i Keramikken fra Susa. Han paa-viser her med overbevisende Grunde, at den saakaldte 2den Civilisation er væsensforskellig fra den første og ikke udviklet af den,

som man tidligere har ment. Susa I repræsenterer efter al Sandsynlighed en autochton Race, som paa Grund af Tørke eller Fremmedinvasion er blevet tvunget til at emigrere vestpaa. Fundene i Tepé-Musyan vest for Susa er et Trin paa Vejen, og Potteskaar fra de dybeste Strata i Abu Shahrein (Eridu), Tell el 'Obeid (i Nærheden af Ur), Fara og Bismaya viser, at de sluttelig bosatte sig i det sydlige Babylonien. Levningerne af deres Kultur viser, at de var et Jægerfolk, deres Vaaben var Bue og Pil, deres Lervarer viser for Formens Vedkommende hen til Lædersager som Forbilleder, de gik klædt i fint vævet Linned og holdt, saa vidt man kan se, ikke Husdyr.

Denne Civilisation afløstes af den sumeriske, der viser ganske andre Træk. Sumererne synes strax fra første Færd at have kendt Metal, de har et udstrakt Husdyrhold og gaar klædt i den gaadefulde Dragt, der almindelig kaldes kaunakes. De synes ogsaa at have været omtrent ukendte med Bue og Pil.

Frankfort behandler indgaaende Spørgsmaalet om, hvorfra de kom. De, der i de sidste Aar har behandlet dette Problem, har gennemgaaende antaget, at de kom fra Nord, og støttet dette dels paa visse Lighedspunkter mellem Lervarer fra Turkestan (Anau) og Susa-Varer, dels paa Prof. Rostovtzeffs Paavisning af, at den saakaldte Guldskat fra Astrabad er sumerisk Arbejde. Ingen af disse formentlige Støtter for en nordlig Indvandring holder imidlertid Stik. Anau-Lervarerne har intet med Sumererne at gøre, og »Skatten fra Astrabad« bestaar af saadanne kostbare Genstande, som i særlig Grad maa antages at have været Genstand for Handel; de beviser altsaa intet om sumeriske Vandringer.

Paa den anden Side har vi Vidnesbyrd, som tyder paa, at Sumererne er kommet sydfra. Allerede i den ældste Skulptur møder vi en udstrakt Brug af Perlemoder til Indlæg; dette Materiale har de imidlertid kun kunnet faa ved den persiske Havbugt. Hvis Andrae har Ret i, at deres Nationaldragt kaunakes bestod af sammensyede Sivblade, peger det i samme Retning. Tungest vejer dog, at hele Sumerernes senere Historie, Grupperingen af deres Hovedkultsteder m. m. giver et overbevisende Indtryk af, at Centret for deres Kultur er i Syden. Frankfort antager derfor, at de er kommet sydfra og er trængt erobrende frem mod Nord, i det mindste saa langt som Assur. Han er tilbøjelig til at mene, at de er kommet over Havet fra Indien, deres Racepræg tyder paa Slægtskab med Draviderne, og deres Husdyracer stammer fra det vestlige Indien. At et saa intimt Kendskab til Søvæsen, som Theorien forudsætter, virkelig har været til Stede hos de ældste Sumerere, fremgaar af Frankforts senere

Paavisning af en stærk sumerisk Indflydelse paa det protodynamiske Ægypten. Denne Paavirkning har i Ægypten bredt sig sydfra og maa altsaa skyldes Skibsfart mellem Sumer og Ægypten syd om Arabien. Der er ligeledes archæologiske Vidnesbyrd om Søhandel mellem Ægypten og Palæstina omkring Midten af den prædynastiske Periode i Ægypten og fra dennes sidste Del med Syrien. Det kan her passende nævnes, at Frankforts Hypothese synes at skulle faa uventet Støtte fra Udgravninger, der for nylig er blevet foretaget i Indien.

Desværre er der endnu ikke ret meget andet end nogle foreløbige Meddelelser at holde sig til¹. Disse viser imidlertid tydeligt, at der har eksisteret en Forbindelse mellem Indien og Sumer i ret gammel Tid; Assistenterne Gadd og S. Smith ved British Museum anslaa Tiden til ca. 3000—2500 f. Chr.; om Forbindelsens Art udtaler de sig ikke. Den høje Tidsangivelse kunde lede Tanken i Retning af, at vi maaske her har Sumerernes Urhjem; det vilde stemme med de af Frankfort anførte Lighedspunkter i Racepræg og Husdyr mellem Sumererne og Draviderne. Imidlertid synes Gadd og Smith's Tidsangivelse ikke at hvile paa ret sikker Grund, men skal maaske reduceres betydeligt², dertil kommer, at Lighedspunkterne mellem de indiske Fund og tilsvarende sumeriske let forklares som udsprungne af blot Handelsforbindelse. Man maa ogsaa erindre, dels at Draviderne antagelig selv er indvandret til Indien i ikke alt for tidlig Tid, dels at deres Sprog er postfigerende og vel derfor næppe tør anses for beslægtet med det udpræget præfigerende sumeriske. — Selv om disse Fund saaledes kun tyder paa Handelsforbindelse, er de dog stærke Vidnesbyrd om Sumerernes Sømandskunst og styrker derved Frankforts Theori om disses Indvandring ad Søvejen.

Samtidig med — jeg vender nu tilbage til Frankforts Bog — at i Babylonien den sumeriske Kultur blomstrede mod Syd, eksisterede der mod Nord en anden Civilisation, hvis Indflydelse kan spores fra Nordsyrien-Anatolien gennem Assur til Susa (Susa II) mod Vest, Fara mod Syd og muligvis saa langt som Anau mod Nord. Dens Centrum har antagelig været Nordsyrien eller Anatolien, Frankfort hælder nærmest til det første. Som Bærere af denne nordsyriske Kultur antager Frankfort Semitter; den maa altsaa i Babylonien antagelig identificeres med den akkadiske.

¹ Se bl. a. Marshall i *The Illustrated London News* Vol. 165 (1924) 528—32, 548. Sayce *ibid.* 566 og Gadd og Smith *ibid.* 614—616.

² Der er senere kommet Meddelelse om Fund af en »babylonisk Lertavle«, denne vil antagelig, naar den bliver offentliggjort, kunne afgive Basis for en paalidelig kronologisk Ansættelse af de indiske Fund.

Ved at sætte denne nordlige Kultur, som Sumererne, da de kom sydfra, har trængt tilbage med Vaaben i Haand, i Forbindelse med Akkaderne, slaar Frankfort en Bro over til Ed. Meyers Hypothese, at Akkaderne var i Babylonien før Sumererne og blev trængt tilbage af disse, som overtog deres Guder og Kultsteder. Meyers Hypothese hviler imidlertid stadig paa et ikke alt for stærkt Grundlag, og hvad Frankforts »nordlige Kultur« angaar, tillader Materialet os næppe endnu at sætte den i Forbindelse med bestemte Racer.

Som det vil ses af dette korte Referat, berører Frankforts Bog ikke blot omfattende Problemer, men giver ogsaa fortræffelige Bidrag til deres Løsning; hans Bevisførelse er præget af overordentlig Stringens og hans Hypotheser er forsigtige og velovervejede i langt højere Grad, end et Referat kan give Indtryk af.

Forsaavidt Frankfort regner med en højtudviklet nordsyrisk Kultur som en vigtig Faktor i akkadisk Kulturs Udvikling, ligner hans Theori Prof. Clays Amurruhypothese, men dermed hører rigtignok ogsaa Ligheden op.

Clays Hypothese, som han har fremsat og udviklet i en lang Række Værker begyndende med *Amurru The home of the northern Semites* (1905) og endende med *The Empire of the Amorites* (1919), *A Hebrew Deluge Story in Cuneiform* (1922) og *The Origin of biblical Traditions* (1923) gaar i Hovedtrækkene ud paa, at der i det 4. Aartusinde f. Chr. har existeret et mægtigt Rige med vestsemitisk Sprog i Egnen mellem Middelhavet og Eufrat. Fra denne Kulturstat, Amurru, stammer en Hovedpart af saavel Palæstinas som Babyloniens Kultur, idet den er spredt over disse Lande med en næsten uafbrudt Strøm af amoritiske Udvandrere. Hvad vi nu kender til Amurru er hovedsagelig, hvad vi kan slutte os til af spredte historiske Efterretninger og af de Kulturlaan fra Amurru, som kan paavises i Nabostaterne.

Før Clay fremsætter sin egen Theori, gør han først op med den gængse Hypothese om Arabien som Semitternes Urhjem, hvorfra der med regelmæssige Mellemrum er udgaaet store semitiske Vandringer. Den første af disse befolkede Nordbabylonien, den anden var den kananæiske eller amoritiske i det 3. Aartusinde, den 3. var den aramæiske i det 14. Aarh. og endelig som den 4., Islams store Fremstød.

I sin Kritik af denne Theori gaar Clay ud fra den Betragtning, at hvis saadanne store Folkevandringer havde fundet Sted, maatte vi i Personnavnene paa de paagældende Tidspunkter finde stærke Vidnesbyrd om arabisk Indflydelse.

Derefter gennemgaar han de forskellige Vandringer og viser,

at en saadan Indflydelse ikke kan spores, og, slutter han, følgelig maa vi se os om efter et andet Centrum for semitisk Kultur.

Dette Centrum finder han i Amurru. For at bevise Amurru's Kulturindflydelse vender han sig først til de babyloniske Personnavne for at se, om der her er Vidnesbyrd om amoritisk Indflydelse. Kriterier for, hvilke Navne der er amoritiske, finder han bl. a. i gammelbabyloniske Navnelister, der indeholder ^{kur}MAR-TU Navne, idet han paa Grundlag af Syllabarer læser ^{kur}MAR-TU som Amurru. Ved Hjælp af disse Navnelister kan han henføre en betydelig Del af de ældste Herskere og Dynastier til Amurru. Ganske vist bærer disse Navne gennemgaaende ikke noget vestsemitisk Præg, men det forklarer Clay ved, at de er blevet babyloniserede. De vestsemitiske Personnavne, der i stort Tal optræder med Hammurabidynastiet, er naturligvis ogsaa amoritiske.

Medens dettes Herskere er udvandrede Amoritter, mener Clay ogsaa at kunne paavise Herskere over Amurru fra den Tid (ca. 4000), da det amoritiske Imperium stod paa sit Højdepunkt. Det er visse babyloniske Sagnfigurer som f. Ex. Stormfuglen Zu, der frarøvede Guden Enlil Skæbnetavlerne eller Guden Tammuz, der oprindelig var en Konge i Erech i Babylonien. Hans Elskede var en Dronning af Aleppo = den senere Gudinde Ištar. At disse Sagnfigurer oprindelig var historiske Personligheder, støtter Clay paa, at de opføres i de babyloniske Kongelister. Noget senere, ca. 3300, var Amurru's Hovedstad Mari ved Eufrat, et Navn, Clay etymologisk vil sætte lig Amurru. I den babyloniske Kongeliste findes et tidligt Dynasti af Mari, et Bevis paa, at Amurru paa den Tid beherskede Babylonien. Medens de hidtil nævnte har været indfødte Herskere over Amurru, findes der ogsaa en lang Række udvandrede Amoritter, som har svunget sig op i Babylonien; man kan kende dem paa deres Navne. Til disse regner Clay Kongerne af 1. Kiš-Dynasti, 1. Isin-Dynasti, Larsa og Hammurabis Dynasti o. m. a.

Andre Beviser for Amurru's Indflydelse finder Clay i de babyloniske Myther, hvoraf en meget stor Del er Laan fra Amurru; saaledes Skabelseshistorien, Mythen om Marduks Kamp med Tiamat, Syndflodsberetningen, baade den almindelig kendte og en anden Version, der almindelig kaldes Ea og Atrahasis-Mythen. Clays Beviser for, at disse er amoritiske Laan, er hovedsagelig af sproglig Art, idet han mener at kunne vise amoritiske Laaneord og Navne i dem. I den ældste Version af Ea og Atrahasis-Mythen har han saaledes samlet et helt lille Glossar af Ord, som enten »ikke er gængs i Akkadisk« eller »overhovedet kun kendes fra denne Mythe«.

Alle er de af vestsemitisk Oprindelse. For Syndflodshistoriens Vedkommende peger Clay ogsaa paa, at en Syndflod opstaaet ved Regn som i de babyloniske Versioner ikke passer med babyloniske Forhold, idet Regnen i Babylonien spiller en forsvindende lille Rolle. Det kan ogsaa nævnes, at en stor Del af den babyloniske Gudeverden er af amoritisk Oprindelse. Som amoritisk Hovedgud staar Guden Amurru, hvis Navn er det samme som Landets; denne Gud møder os ofte i babyloniske Personnavne. Andre Guder er Adar, Dagan Assur, Istar Ninurta o. m. fl., kort sagt der er ikke meget, der bliver tilbage som ægte babylonisk.

Til at gaa nærmere ind paa Clays Theori er her ikke Stedet, kun i store Træk kan det angives, hvilke Retningslinier Kritikken af den hidtil har fulgt¹. ^{kur}MAR-TU er i gammelbabylonisk Tid ikke Landet ved Middelhavet, men Bjærgene i det nordlige Sydbabylonien. Her sad en Stamme MAR-TU, som talte en akkadisk Dialekt. Disse MAR-TU grundede — vel med Støtte fra Elam — 1. Dynasti af Larsa. Til denne akkadiske Stamme maa en stor Del af Clays Amoritternavne fra den ældste Tid henføres. De Vestsemitter, hvortil Hammurabidynastiet hører, blev ikke betegnet som ^{kur}MAR-TU og har intet med ^{kur}MAR-TU-stammen at gøre.

Mari, der antagelig ligger ved Khaburmunden, og hvis Navn næppe sprogligt har noget at gøre med Amurru, er, saavidt vi kan dømme, en urgammel sumerisk Kulturprovins. Kongelisternes Herskere af Mari bærer trods Clay sikkert ægte sumeriske Navne, og Statuen af den langt senere [-]um-Šamaš er i Dragt og Teknik ganske sumerisk.

Hvad angaar Clays Forsøg paa at uddrage Historie af de gamle babyloniske Myther, saa er det ikke umuligt, at der bag visse af disse mythologiske Figurer ligger historiske Personer, men at der i de Myther, som er knyttet til dem, skulde ligge haandgribeligt historisk Stof, er ikke troligt.

Naar Clay videre vil opfatte den babyloniske Skabelseshistorie som et Laan fra Amurru, saa er denne Tanke lidet sandsynlig, thi de Guder, der optræder i den, bærer gode babyloniske Navne, og Clays Forsøg paa at aflede dem af Vestsemitisk kan ikke siges at være lykkedes. Det samme gælder Syndflodsførtællingen; i ingen af de overleverede Versioner kan der med Sikkerhed paa-vises vestsemitiske Gloser; saa længe vi kun kender saa lidt til

¹ Se specielt Landsberger i Zeitschrift f. Assyriologi N. F. I. og — paa bredere Grundlag Barton i Journal of The American Oriental Society 45 (1925) 1—38.

det akkadiske Ordforraad, som vi gør, er en Argumentation ud fra »ikke gængs i Akkadisk« ikke holdbar. Heller ikke de formentlig vestsemitiske grammatiske Former kan regnes for sikre. Endelig udelukker de babyloniske Vejrforhold ikke Tanken om en Syndflod foraarsaget ved Regn, thi vel spiller Regnen i Babylonien en ringe Rolle, men naar den kommer, er det med voldsom Heftighed og ødelæggende Virkning. Tilbage staar de amoritiske Guder i den babyloniske Gudeverden; her har Clay sikkert Ret i, at en Del babyloniske Guder er af vestlig Oprindelse, men han gaar meget for vidt, og kun en ret lille Del af hans Liste kan staa for nøjere Kritik.

I det store og hele maa det siges, at Clay ikke har formaaget at underbygge sin Theori med afgørende Argumenter, og efter Clays alt for tidlige Død i 1925 vil hans Theori, der dermed har tabt sin dygtigste og varmeste Forkæmper, sikkert glide tilbage i den assyriologiske Debat. Spørløst vil den imidlertid ikke forsvinde. Det er saare langt fra, at alle de af Clay rejste Problemer har fundet deres Løsning gennem den ovenfor skitserede Kritik, og mange af dem maa under den ene eller anden Form vedblivende komme til at beskæftige Forskningen. Ligeledes har Clays Theori med dens energiske Bekæmpelse af Hypotesen om Emigrationerne fra Arabien sat tydelige Spor og vist, hvor lidt sikker denne Hypothese i Virkeligheden er. Endelig, og det er vel det betydeligste Resultat af Clays Arbejde, man kan ikke frakende ham Æren af at være den første, der med Styrke har peget paa Muligheden for, at Syrien i meget tidlig Tid har haft en betydelig Egenkultur, en Mulighed, som i allerhøjeste Grad fortjener at tages i Betragtning. —

Om Assyriens sidste Dage har den saakaldte Nabopolassar-kronike¹ bragt os omtrent samtidige Efterretninger og dermed, omend kun delvis, fyldt et meget føleligt Hul i vor historiske Viden.

Kroniken, der er blevet udgivet af Gadd, har iøvrigt allerede affødt en hel lille Litteratur. Den viser os to store Magtgrupper, paa den ene Side Assyrien og til vor Forundring Ægypten, paa den anden Mederne og Babylonien. Medens Ægypten formelt vistnok støtter Assyrien paa Grund af sit gamle Vasalforhold til denne Stat, er Forholdet mellem Babylonierne og Mederne endnu uklart, og det er ikke sikkert, om der har bestaaet et regulært Forbund imellem dem, men i hvert Fald har de i Assyrien en fælles Fjende, og det afgørende Angreb paa Ninive, der som Krø-

¹ Gadd: The Fall of Niniveh (1923).

niken viser fandt Sted ikke 606, men allerede 612, foretoges af begge i Forening. Efter Ninives Fald og Kongen Sinsariskun's Død(?) satte Assyreren Asur-uballit (II) sig paa Tronen i Byen Harran og fortsatte Kampen med Ægyptens Hjælp. For disse Aars Vedkommende er Krøniken i daarlig Forfatning, men det ser ud, som om Harran er blevet tabt og vundet tilbage af Asur-uballit saa tidligt som 610. Med dette Aar er Tavlen afbrudt.

Trods den fragmentariske Tilstand, hvori vi har Nabopolassar-kroniken, maa den dog siges at være af største Betydning for vor Viden ikke blot om Assyriens, men om hele Orientens Historie i de Tider.

Det hidtil udførligste Arbejde over de af Krøniken rejste Problemer er Lewy's i *Mitteilungen der vorderasiatischen Gesellschaft* 1924 II. Hans særdeles skarpsindige og interessevækkende Behandling, hvor han stiller Skytherne op som primus motor i Verdenspolitikken, idet det skal være Frygten for dem, der faar Ægypten til at støtte Assyrien, ligesom de spiller en afgørende Rolle ved Assyriens endelige Undergang, lider imidlertid ligesom Gadd's Indledning af den afgørende Svagheit, at de i Krøniken nævnte »umman manda«, som Lewy identificerer med Skytherne, i Virkeligheden blot er et andet Navn for Mederne; dette er blevet godtgjort ved nyt tilkommende Materiale, og derved lider hans Theorier et ikke ringe Afbræk. Ogsaa paa andre Punkter maa hans Bog læses cum grano salis; den bygger alt for meget paa sene og upaalidelige Kilder. Af mere forsigtige Behandlinger kan nævnes Olmsteads i hans *History of Assyria, Price: The Nabopolassar Chronicle* i *Journal of the American Oriental Society* 44 p. 122 ff. samt for den jødiske Histories Vedkommende Welch: *The death of Josiah* i *Zeitschrift f. Alttestamentl. Wissenschaft. Neue Folge* II p. 255 ff. —

Det er imidlertid ikke blot for de Perioders Vedkommende, hvor Materialets Sparsomheit nødvendigvis har medført en vis Usikkerheit, at de sidste Aars Arbejde har ændret vore Anskuelser i væsentlig Grad. Ogsaa ellers har dette været Tilfældet.

Et interessant Exempel herpaa er Olmsteads ovennævnte Behandling af Assyriens Historie og hans Forsøg paa en radical Omvurdering af Assyriens kulturelle Indsats i Verdensudviklingen.

Olmstead forkaster det gængse Syn paa Assyrien: En brutal Militærstat uden selvstændig Kultur, hvis Historie er en fortsat Række af Grusomheder og Undertrykkelse.

Saa simpelt er Forholdet ikke; for at begynde med Kulturen saa er det sikkert, at Assyrien havde en selvstændig Kultur, og selv om meget i den vel er Laan fra Babylonien, maa vi ogsaa

regne med stærk Indflydelse fra Mitanni, Haldia, Aramæerne og Fønikierne. Assyrien bestod jo ikke som Babylonien af racemæssigt, sprogligt og kulturelt homogene Smaastater, det var fra første Færd en imperialistisk præget Stat, sammentømret af højst forskellige Elementer; dets Kultur maa derfor, alene af denne Grund, blive af anden Art end den babyloniske.

Væsentligst er det imidlertid, at trods sin højst komplicerede Oprindelse og de mange Laan udefra er den assyriske Kultur en virkelig Egenkultur, den er særpræget assyrisk i alle sine Faser, og de fremmede Elementer er assimileret og gaaet op i Helheden. I en Række overordentlig inciterende Kapitler behandler Olmstead nu denne Kultur, idet han overalt understreger dens Særegenhed, specielt naturligvis i Forhold til den babyloniske.

Han finder Særegenheder i Landbruget og dets Organisation, i de assyriske Love, der er ganske upaavirkede af babylonisk Ret, i assyrisk Kunst, Arkitektur, Litteratur og Religion. Størst er Assyriens Kulturindsats dog paa det administrative Omraade, Assyrerne har her Æren af som de første at have udviklet et effektivt Provinsstyre. Skabt, som dette System var under stadig Hensyntagen til det praktiske Livs Krav, blev det et overmaade brugbart og bøjeligt Apparat; hvor bøjeligt det var, ses maaske bedst af de »frie Byers« Stilling. Trods Systemets stærke centraliserende Tendens havde visse store Byer et udstrakt Selvstyre; Privilegier sikrede deres Rettigheder, de var fri for Skatter, for Hoveri og for Militærtjeneste. I Byens indre Politik og en stor Del af dens ydre var et Gammelmandsraad den afgørende Faktor.

Med samme sympathiske Indstilling som overfor Assyernes Kultur er Olmstead gaaet til deres Historie, og man undrer sig ved Læsningen af hans Fremstilling over, hvor ofte denne Sympathi har ladet ham se dybere og klarere end hans Forgængere; atter og atter afslører meningsløse Grusomheder sig som nødvendigheden og velbetænkt Realpolitik, og vi faar Lejlighed til at se, hvor ofte Forsøg med Skaansomhed og Mildhed er gaaet forud for de skarpe Forholdsregler, og om en Række assyriske Skikkelser — først og fremmest Sankerib — gælder det, at man gennem Olmsteads Værk faar Øjet op for, at de har været politiske Personligheder af betydelig større Format, end man var tilbøjelig til at tro.

Olmsteads Arbejde har ogsaa andre Fortrin end dem, der flyder af hans Sympathi for Emnet; det er bygget paa et kildekritisk sigtet Materiale, hvad Assyriologer ellers ikke er forvænt med, det giver fyldig Oplysning ikke blot om politiske, men ogsaa om kulturelle, økonomiske og administrative Foreteelser,

og sidst, men ikke mindst, Stoffet gives i en overmaade levende og anskuelig Fremstilling. Alt i alt er Olmsteads Bog en sjælden værdifuld Forøgelse af den assyriologiske historiske Litteratur¹.

¹ Sidney Smith: *Babylonian Historical Texts relating to the Capture and Downfall of Babylon* med dens nye Materiale specielt til Bedømmelse af Nabonid var mig ikke tilgængelig under Udarbejdelsen af denne Oversigt. En udmærket Discussion findes *Zeitschrift f. Assyriologie N. F. III* (Landsberger-Bauer).
